

Asia: VN/13749/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Koko maan rahoituksen tasossa huomioon otettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvuarvio vuosille 2027–2030 (7 § 1 mom.)

Kyseessä on teknisluonteinen SOME-malliin perustuva päivitys.

Ei lausuttavaa.

2. Palvelutarpeen kasvun huomioon ottamista koskevat säästötoimenpiteet (7 § 1 mom. ja 36 § 1 mom.)

Palvelutarpeen kasvusta ehdotetaan otettavaksi rahoituksessa huomioon 60 prosenttia vuodesta 2027. Määräaikaisesta 0,2 prosenttiyksikön korotuksesta luovuttaisiin vuodesta 2028.

Ei lausuttavaa.

3. Palvelutarpeen kasvun säästöjen kohdentaminen ja säästökompensaatio (3 § 1 mom.)

Palvelutarpeen kasvua koskeva säästö kohdennettaisiin kaikille hyvinvointialueille sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen määräytymistekijöiden perusteella.

Säästötoimenpiteiden vaikutuksia kompensoitaisiin nostamalla palvelutarpeen määräytymistekijän rahoitusosuutta yhdellä prosenttiyksiköllä ja vastaavasti vähentämällä asukasperusteista osuutta vuonna 2028.

Ei lausuttavaa.

4. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarvemallin päivitykset (14 § ja lain liite)

Tarvetekijöiden ja niiden kertoimien taustalla olevissa käyttö- ja kustannustiedoissa otettaisiin huomioon uusimmat tiedot ja nykyisiin tarvetekijöihin tehtäisiin eräitä tarkistuksia, mutta ei toteutettaisi

tarvetekijöitä tai tietopoimintoja koskevia merkittäviä laajennuksia. Yksityisen terveydenhuollon diagnoositietojen huomioon ottamista rahoituksessa rajattaisiin osittain.

Ei lausuttavaa.

5. Palvelutarvekertoimien tietopohjan laadun turvaaminen (14 § 3 mom. ja 26 a § 2 mom.)

THL:n tehtävää tarkistaa tietopohjan laatua ja oikeutta korjata rekisteritiedoissa olevia selviä virheitä selkiytettäisiin. Valtiovarainministeriö voisi rahoituspäätöksessä ottaa huomioon rekisteritiedoissa olevia selviä virheitä, jotka vaikuttaisivat merkittävästi hyvinvointialuekohtaiseen rahoitukseen.

Ei lausuttavaa.

6. Saaristoisuus rahoituksen määräytymistekijänä (19 §)

Saaristolain määritelmän mukaiselle saaristoiselle hyvinvointialueelle laskettaisiin saaristoisuuskerroin, jonka perusteella määriteltäisiin hyvinvointialueille saaristoisuuden perusteella kohdennettava sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallinen rahoitus.

Esitys lisätä saaristolakiin saaristoisen hyvinvointialueen määritelmä on pääosin kannatettava. Etelä-Savon maakuntaliitto pitää tärkeänä, että saaristoisuus otetaan huomioon saaristoisuuskerroimen avulla saaristoisen hyvinvointialueen rahoituksen määräytymistekijänä, sillä saaristoisuus vaikuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämiseen tuomalla hyvinvointialueille lisäkustannuksia. Lakiesitys ja saaristoisuuskerroin tulee huomioida sisäsaaristoisuus ja siihen liittyvät olosuhteet riittävällä tavalla, tunnistaa sisäsaaristoalueiden toimintaympäristö pitkin etäisyyksineen sekä kausiasumisen suhteen.

Hyvää esityksessä on se, että kausiasukkaiden määrä otetaan mukaan saaristopisteytyksessä osapainolla. Lisäksi on tärkeää, että palo- ja pelastustoimen kustannuksia kausiasukkaiden palveluista voitaisiin laskuttaa heidän omilta hyvinvointialueiltaan.

Esitetty saaristojaottelun oikeellisuus ja siitä johdettava rahoituksen porrastus on hyvä arvioida perusteellisesti. Kausiasukkaiden osuutta palvelujen tuotantokustannuksiin tulisi selvittää uudistuksen seuraavassa vaiheessa laajemminkin eikä vain saaristoalueilla, koska kausiasukkaiden määrä on kasvanut runsaasti muillakin kuin saaristoalueilla.

Saaristolain määritelmän mukaiselle saaristoiselle hyvinvointialueelle laskettaisiin saaristoisuuskerroin, jonka perusteella määriteltäisiin hyvinvointialueille saaristoisuuden perusteella kohdennettava sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallinen rahoitus.

Saaristoisuuskerroin muuttaminen 70 pisteeseen on huolestuttava ja vääräsuuntainen kehitys. Tällä laskentatavalla Etelä-Savo, jonka yhdestätoista kunnasta kuusi on saaristo- tai saaristo-osakunta, ei edes saavuta saaristoisuuden alarajaa muuten kuin pyörityksen turvin. Maakunta, jolla on maan korkein saaristoasukasmääräosuus (8.3 %/HVA:en asukasmäärästä) pääsee vain

pyöristykseen voimin saaristoiseksi hyvinvointialueeksi. Etelä-Savon pisteet tällä hetkellä alittavat 70 pisteen rajan, (69,77 %).

Kriittinen kirjoitusvirhe lakiesityksessä:

Lakiesityksessä, kohta 4.2.1.3 Saaristoisuuden perusteella määräytyvä rahoitus:

"Kerroin laskettaisiin jakamalla saaristolaissa säädetyn yli 70 pisteen pisterajan ylittävien hyvinvointialueiden saaristoisuuspisteet saaristossa asuvien asukkaiden määrällä painotetulla saaristoisuuspisteiden keskiarvolla. Pisterajan alittaville alueille ei kohdentuisi rahoitusta saaristoisuus-kriteerin kautta." Tiedustellessa miten tämä saaristolain kanssa ristiriidassa oleva linjaus "yli 70 pistettä" on rahoituslakiesityksessä, vastaus on kuulunut, että se on kirjoitusvirhe ja lakiesityksessä tulisi lukea "vähintään 70 pistettä". Kuitenkaan 9.3.2026 mennessä kirjoitusvirhettä ei ole korjattu. Kirjoitusvirheitä, jotka aiheuttavat tulkinnan ongelmia, on myös muissa osioissa, mutta tämä on merkittävin.

Mitä tulee viisivuotistarkasteluun, asetuksenantovaltuudessa lukee: " Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset saaristoisen hyvinvointialueen määrittämisestä ja saaristoisuuspisteiden laskennasta sekä luettelo saaristoista hyvinvointialueista. Luettelon ajantasaisuus tarkistetaan viiden vuoden välein."

Etelä-Savon näkökulmasta on tarpeellista, että koko asetusta on voitava viiden vuoden välein paitsi tarkastella myös muuttaa. Myös asetuksen 2 §:ää (pisteraja) on voitava muuttaa. On tärkeää, että hyvinvointialueet voivat viideksi vuodeksi eteenpäin suunnitella toimintaansa, mutta samalla viisi vuotta toimintaympäristössä on kriittinen aika myös toimintaympäristössä. Jos nykyisellä isoimmalla saaristoasukasmäärällä ja väestöpohjaan verrattuna suurimmalla kausiasukasmäärällä ei edes yllä kuin pyöristykseen kautta saaristoiseksi HVA:ksi, on tulevaisuudessa voitava arvioida koko pisteytyksen logiikka ja tarkoituksiperät uusiksi. Rahoituslain tarkoituksena tulee olla yksiselitteisesti saaristoisten hyvinvointialueiden rahoittaminen.

7. Siirtymätasauksien porrastuksen muuttaminen (35 § 2–5 mom.)

Siirtymätasauksien porrastusta muutettaisiin sekä siirtymätasausvähennysten että -lisien osalta kymmenellä eurolla asukasta kohden lisää vuosittain vuodesta 2027 siten, että pysyvien siirtymätasauksien määrä vähenee noin neljäsosalla vuoden 2030 loppuun mennessä.

Ei lausuttavaa.

8. Siirtymätasauksia koskeva säästötoimenpide ja sen kohdentaminen (40 §)

Siirtymätasauksista valtion rahoittamasta osuudesta siirrettäisiin hyvinvointialueiden rahoitettavaksi 53 milj. euroa vuonna 2028, 91 milj. euroa vuonna 2029 ja 82 milj. euroa vuodesta 2030. Rahoituksen vähennys kohdistettaisiin asukasta kohden yhtä suurena kaikille hyvinvointialueille, lukuunottamatta niitä

siirtymätasauslisää saavia hyvinvointialueita, joilla siirtymätasaus on laskennallisen rahoituksen kehityksen huomioon ottaen tarpeen palvelujen järjestämiseksi riittävän rahoituksen turvaamiseksi.

Ei lausuttavaa.

9. Kommenttinne koskien saariston käsitettä (saaristolain 3 §)

Saaristotyyppologian käyttöönoton osalta laki on mennyt hyvään suuntaan. Lakiesityksen eduksi voidaan katsoa myös, että kausiasukkaat huomioidaan nyt ensimmäistä kertaa rahoituksen laskentatekijänä.

10. Kommenttinne koskien saaristoista hyvinvointialuetta (saaristolain 9 a §) sekä siihen liittyvää valtioneuvoston asetusta

Saaristoisten hyvinvointialueiden erityispiirteiden tunnistaminen on tärkeää, koska saaristoisuuteen liittyy sekä maantieteellisiä, että logistisia haasteita sosiaali- ja terveystalouden järjestämiselle. Saaristoilla alueilla korostuvat erityisesti palvelujen saavutettavuus ja saatavuus.

Kausiasukkaiden merkitys terveys- ja pelastuspalveluiden näkökulmasta on merkittävä, jota on todennettu vuonna 2025 valmistuneessa ja kausiasukkaiden hyvinvointialueille merkitsemää taloudellista vaikutusta tarkastelevassa selvityksessä (MMM 2025: 22). Selvityksen tuloksia ja hyvinvointialueiden saaristoisuuspiirteitä vertaamalla johtopäätös kuitenkin on, että pisteytysmalli ei esitettyssä muodossa lainkaan tavoita kausiasukkaiden hyvinvointialueille aiheuttamia todellisia kustannuksia. Näin ollen pisteytysmalli tarvitsee merkittävää korjaamista.

Selvitys osoittaa, että kausiasukkaat käyttävät Etelä-Savon hyvinvointialueella pelastuspalveluita vuosittain noin 4,1 miljoonan euron edestä ja ensihoitoa noin 1,6 miljoonan euron edestä. Näitä kustannuksia Etelä-Savon hyvinvointialue ei voi laskuttaa kausiasukkaan kotihyvinvointialueelta. Kausiasukkailla tarkoitetaan tässä henkilöitä, joilla on vapaa-ajan asunto Etelä-Savossa ja joilla on kotipaikkakunta Etelä-Savon hyvinvointialueen ulkopuolella.

Etelä-Savo on saanut noin 5 miljoonaa euroa tähän saakka saaristoisuuden perusteella rahoitusta. Lakiesityksen mukainen määrittely leikkaisi tästä yli 700 000 euroa. Pisteytysmalli tarvitsee siinä mielessä korjaamista, jossa hyvinvointialueelle aiheutuvat kustannukset muun muassa kausiasukkaista huomioidaan oikeudenmukaisemmin.

11. Mahdolliset muut kommentit hallituksen esitysluonnoksesta

Lakiesitys ja saaristoisuus-kriteerin tulee huomioida sisäsaaristoisuus ja siihen liittyvät olosuhteet riittävällä tavalla, tunnistaa sisäsaaristoalueiden toimintaympäristö pitkine etäisyyksineen sekä kausiasumisen suhteen.

Hyvää esityksessä on se, että kausiasukkaiden määrä otetaan mukaan saaristopisteytyksessä osapainolla. Lisäksi olisi tärkeää, että palo- ja pelastustoimen kustannuksia kausiasukkaiden palveluista voitaisiin laskuttaa heidän omilta hyvinvointialueiltaan.

Esitetty saaristojaottelun oikeellisuus ja siitä johdettava rahoituksen porrastus on hyvä arvioida perusteellisesti. Kausiasukkaiden osuutta palvelujen tuotantokustannuksiin tulisi selvittää uudistuksen seuraavassa vaiheessa laajemminkin eikä vain saaristoalueilla, koska kausiasukkaiden määrä on kasvanut runsaasti muillakin kuin saaristoalueilla.

Saaristoisuutta kuvaavan rahoituksen määräytymiskriteerien tarkoituksena on korvata hyvinvointialueelle sen saaristo-olosuhteista aiheutuvia kustannuksina. Kustannusvaikutus on merkittävä etenkin pelastustoimen ja siihen keskeisesti kytkeytyvän valmiuden ylläpidon näkökulmasta. Nykymuotoinen lainsäädäntö palvelee siten jopa paremmin saaristoisten hyvinvointialueiden palveluiden tuottamista. Näin ollen saaristoisuuden ja saaristoisten hyvinvointialueiden osalta lakimuutos on syytä tehdä vasta siinä vaiheessa, kun pelastustoimen rahoitus avataan ja samassa vaiheessa voidaan realistisesti katsoa, miten etenkin kausiasuminen tulee hyvinvointialueen rahoituksessa huomioida.

Hyvinvointialueiden rahoitusta koskevassa lakiesityksessä ei siten tulisi käsitellä hyvinvointialueiden saaristoisuutta.

Etelä-Savon maakuntaliitto Kirjaamo
Etelä-Savon maakuntaliitto